

Indhold

Abstract	2
Indledning	3
Opgavens problemformulering	3
Statistiske informationer	4
Faldende fertilitet	4
Danskerne gennemsnitlige arbejdstid og beskæftigelsefrekvens	6
Arbejdstid	6
Beskæftigelsefrekvens	6
Udviklingen af uddannelsesstatus i Danmark og Europa	7
Videnskabelige perspektiver	9
Effekten af fleksible arbejdstid på fertilitet	9
Effekten af arbejdsløshed på fertilitet	10
Analyse og diskussion	11
Konklusion	14
Litteratur	15

Abtract

In this seminar paper it is examined whether reducing working hours can result in increased fertility and reduce the welfare state's challenges with the aging population and labor shortage. This paper uses descriptive statistics from Denmark's Statistics registered data homepage, Danmarks statistik. Two previous scientific articles are cited in this paper, one looking at the effect of flexible working hours and one looking at the effect of unemployment both in correlation to fertility. Based on these results, there is no evidence that solely reducing working hours will lead to a higher fertility and thus help address the challenge of the aging population regarding fertility. Thus, one should consider other factors such as education and unemployment as they too play a role in fertility. However, there are other factors that are not mentioned in this paper that may impact fertility. Examples include maternity regulations, childcare, and other social benefits in a country which should be considered if further study is to be conducted.

Indledning

Denne seminaropgave omhandler én af flere problematikker, som den danske velfærdsstat har udfordringer med. En af de måske mere afgørende problematikker, som en velfærdsstat kan støde ind i, er manglende arbejdskraft. Arbejdskraft er vigtig og afgørende for at opretholde en velfærdsstat, og uden skattepenge vil der ikke være nogen form for velfærdsstat.

Årsagerne til manglende arbejdskraft kan være forskellige og ikke altid være nemme at løse. Her kunne det tyde på at konsekvenserne af faldende fertilitet kunne være én af årsagerne til manglende arbejdskraft. Danmark har i denne anledning valgt at håndtere problemet ved at hæve tilbagetrækningsalderen på arbejdsmarkedet. Der kunne tydes på, at denne form for ændring blot er en kortsigtet løsning og kræver mere langsigtede løsninger til at håndtere manglende arbejdskraft på end ved blot at hæve folkepensionsalderen.

Denne seminaropgave tager udgangspunkt i et mere langsigtet muligt løsningforslag fra James W. Vaupel, som påstår, at nedsat arbejdstid muligvis kan øge fertiliteten, [Vaupel and Loichinger \(2006\)](#). Der vil i denne seminaropgave derfor blive undersøgt om en ændret omfordeling af arbejde, herunder mindre arbejdstid, kan resultere i en øget vækst i fertilitet samt mindske velfærdsstatens udfordring med den voksende aldring og potentielt manglende arbejdskraft, [Ebdrup \(2013\)](#).

Seminaropgaven er delt op i fire afsnit. Første afsnit indholder statistiske tal omkring fertilitet, arbejdstid og uddannelse samt beskæftigelser for kvinder i Danmark. Opgavens andet afsnit omhandler de videnskabelige artikler, der er relevante i forhold til at belyse problemformuleringen. Opgavens analyse og diskussion er i tredje afsnit. Seminar opgaven har et afsluttende afsnit, hvor der konkluderes på analyse og diskussionsdelen med henblik på opgavens problemformulering.

Opgavens problemformulering

Kan en nedsat arbejdstid øge fertilitet og forbedre velfærdsstatens udfordring med netop fertilitet i forhold til befolkningens aldring?

Statistiske informationer

Denne del af opgaven indeholder 3 undersektioner, som beskriver:

1. Udviklingen af fertilitetsraten i Danmark, og hvordan denne udvikling ligger i forhold til Europa.
2. Udviklingen af danskernes gennemsnitlige arbejdstid, og hvordan denne udvikling ligger i forhold til Europa samt udviklingen af beskæftigelsefrekvensen i Danmark.
3. Udviklingen af uddannelsesstatus i Danmark, og hvordan denne udvikling ligger i forhold til Europa.

Denne del af opgaven er primært deskriptiv statistik, hvor sektion 1 og 2 viser, at den historiske udvikling i Danmark har været faldende i både arbejdstid og fertilitet samt været stigende i beskæftigelsefrekvens. I forhold til de videnskabelige artikler, der kan læses i afsnittet "Videnskabelige perspektiver", er det tydeligt at se, at arbejdstid ikke korrelerer med fertilitet. Af denne årsag er der yderligere inkluderet deskriptiv statistik i udviklingen af uddannelsesstatus i sektion 3.

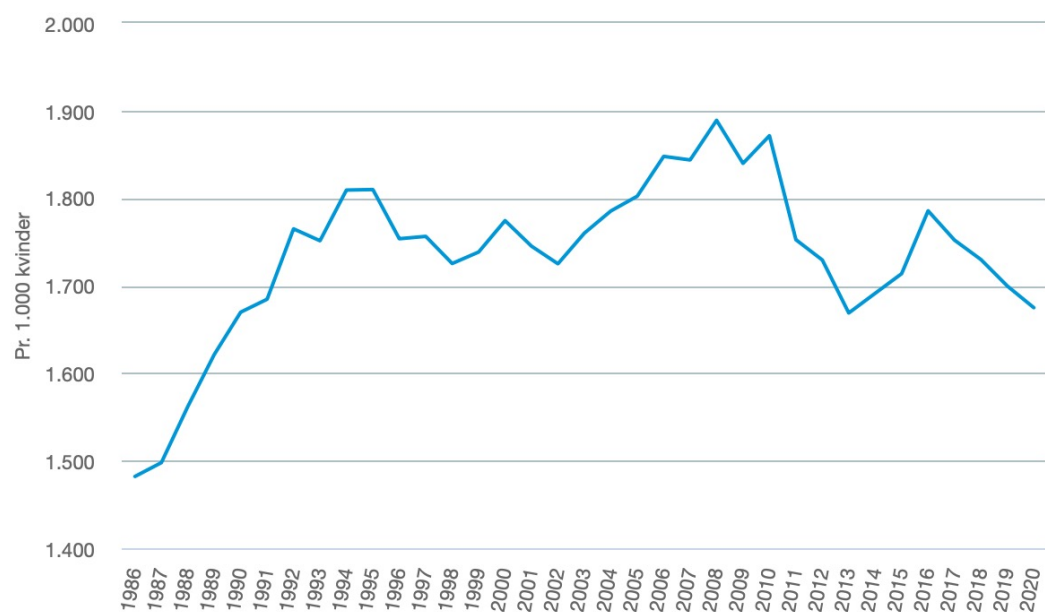
Faldende fertilitet

Fertilitetsraten har i Danmark været faldende de sidste fire år og har længe været under reproduktionsniveauet på 2,1 børn pr. kvinde. På figur 1 kan det observeres, at kvinder i fødealderen 15-49 år i gennemsnit har født 1,675 børn. Dette er markant lavere end fødselsrate tallet i 2016, hvor der i gennemsnittet blev født 1,785 børn pr. kvinde. Fertilitetsraten beregnes til at have et procentvis fald på 6% fra 2016-2020. Værdien for den samlede fertilitet i 2020 nærmer sig at være på samme niveau som i 2013 og 1991. Det skal dog bemærkes i figur 1, at fertilitetstrenden blandt alle kvinder mellem 15-49 år har svinget mellem cirka 1,7 til 1,9 børn pr. kvinde de sidste 30 år.

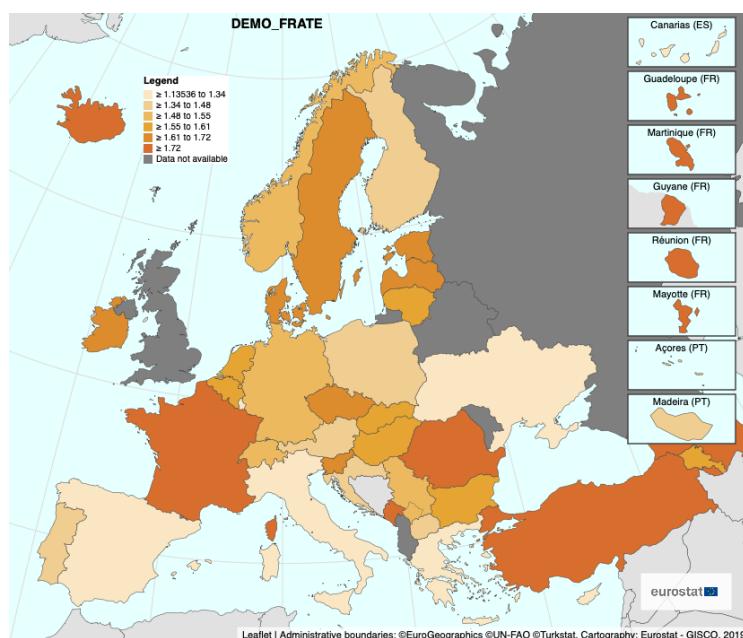
Ser man på fertilitet i et større perspektiv, som for eksempel i forhold til Europa, oplever man også lave fertilitetstal. Det europæiske kort på figur 2 viser, hvordan landene er fordelt i forhold til deres fertilitetsrate. Det kan her observeres, at Danmark ligger i den højere ende af fertilitet sammenlignet med de andre europæiske lande for 2019.

Samlet fertilitet (15-49 år)

Herkomst: Alle kvinder:

Figur 1: Samlet fertilitet for alle kvinder i gruppen 15-49 år i danmark fra 1966-2020, [Danmarks statistik \(2021c\)](#).

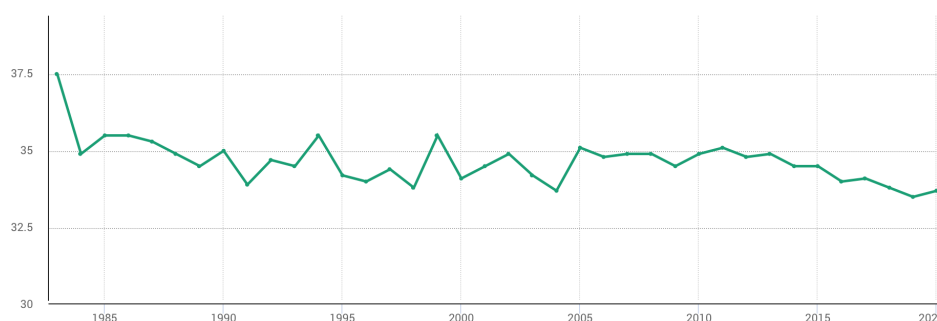

Figur 2: Farvefordeling af Europa ift. fertilitetsrate i 2019. Bemærk jo mørkere farve jo højere fertilitetsrate, [Eurostat \(2021b\)](#).

Danskerne gennemsnitlige arbejdstid og beskæftigelsefrekvens

Arbejdstid

Danskernes arbejdstid har svinget mellem 32,5-37,5 timer om ugen gennem de sidste 40 år, hvilket er illustreret på figur 3. Danskerne arbejder i gennemsnittet omkring 34 timer om ugen, når de ikke er arbejdsløse og er en del af arbejdsmarkedet. I 2020 lå den gennemsnitlige arbejdstid om ugen på 33,7 timer pr. beskæftiget ¹. I sammenligning

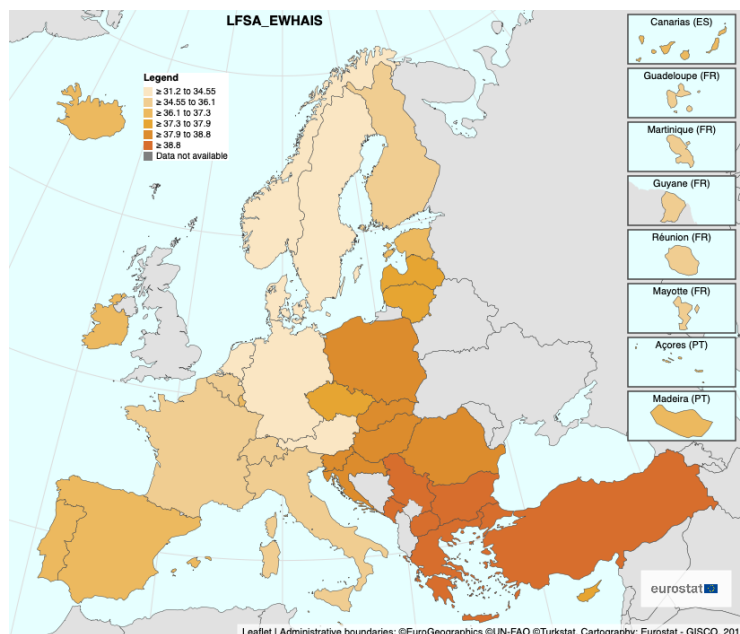
Figur 3: Danskerne gennemsnitlige arbejdstid om ugen pr. beskæftigelse i Danmark fra 1980-2020, Eurostat (2021a).

med resten af Europa er arbejdstiden i Danmark en af de laveste. Dette kan ses i figur 4, som er en kort oversigt over de forskellige europæiske lande, som er opdelt i farver afhængig af arbejdstiden. Her kan det igen tydeligt ses, at Danmark ligger i den laveste kategori i forhold til deres arbejdstid.

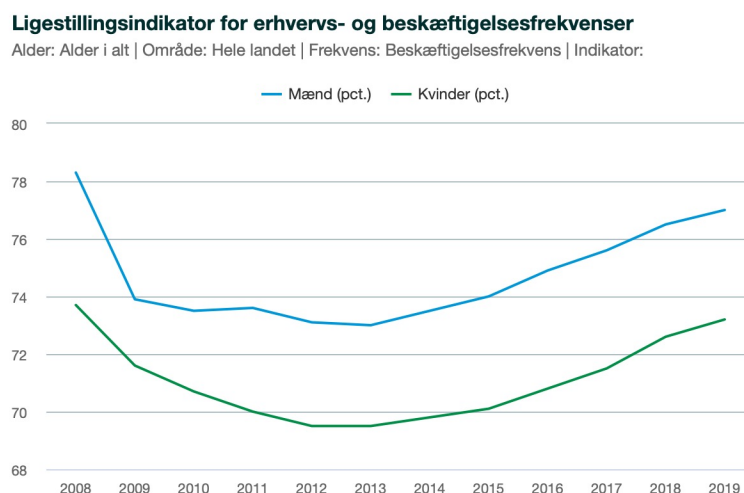
Beskæftigelsefrekvens

Figur 5 viser udviklingen af beskæftigelsefrekvensen for kvinder og mænd i Danmark fra 2008 til 2019. Trenden er faldende fra 2008 til omkring 2013. Herefter ses en stigende vækst i beskæftigelsefrekvensen i Danmark, Der både er gældende for kvinder og mænd. Forskellen mellem kønnene er, at der er flere mænd i beskæftigelse end i forhold til kvinder fra 2008-2019.

¹<https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/nyt/GetAnalyse.aspx?cid=29542>

Figur 4: Europæiske fordeling for lande i forhold til arbejdstidkort, [Eurostat \(2021a\)](#).

Figur 5: Beskæftigede i Danmark fra 2008 til 2019 fordelt mellem køn, [Danmarks statistik \(2021b\)](#)

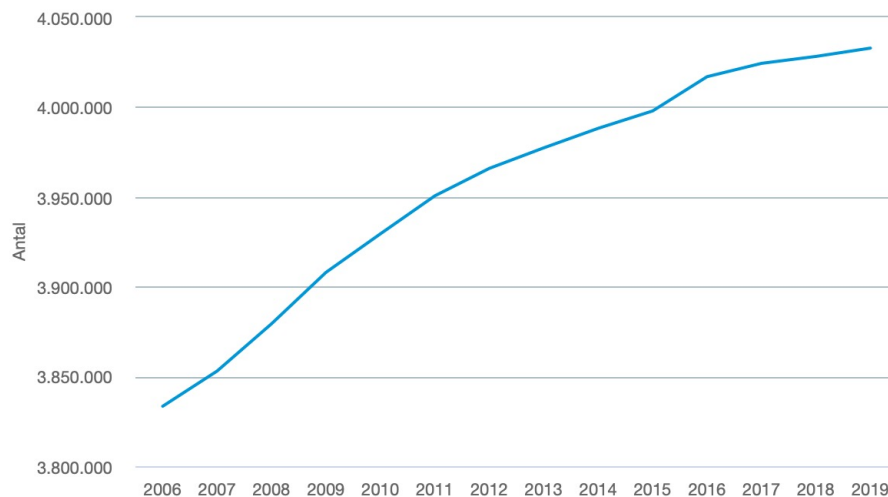
Udviklingen af uddannelsesstatus i Danmark og Europa

Kurven vist i figur 6 viser væksten af den danske befolknings højeste fuldførte uddannelse for 15-69 årige i 2006-2019. Kurven viser en trend, der er opadgående og voksende i forhold til fuldførte uddannelser i Danmark de seneste 15 år. I forhold til Europa ligger Danmark placeret i den øvre del, når det omhandler hvor mange procent, der

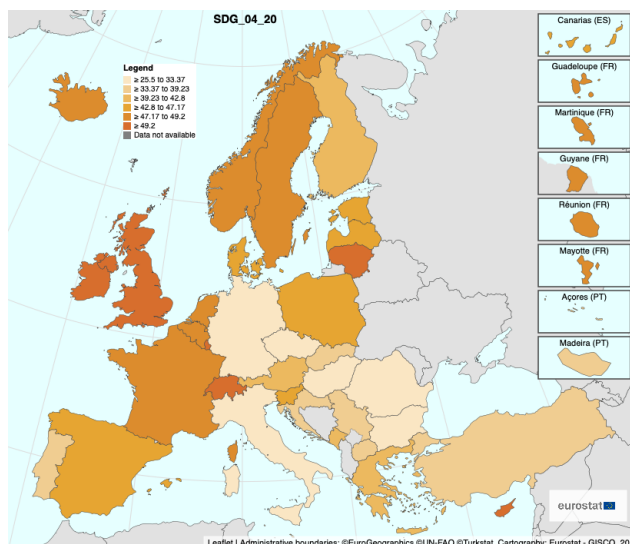
udfører en videregående uddannelse som højeste udførte uddannelse, se figur 7.

Befolkningens højest fuldførte uddannelse (15-69 år)

Køn: I alt | Alder: Alder i alt | Højest fuldførte uddannelse: I alt | Herkomst: I alt | Bopælsområde:
Hele landet:

Figur 6: Højeste udførte uddannelse i Danmark fra 2005 til 2019 for 15-69 årige, [Danmarks statistik \(2021a\)](#)

Figur 7: Antallet udførte videregående uddannelse i Europa i procent. Bemærk jo mørkere farve jo højere procentsats, [Eurostat \(2021c\)](#)

Videnskabelige perspektiver

Effekten af fleksible arbejdstid på fertilitet

Den videnskabelige artikel "The effect of flexibility in work hours on fertility: A comparative analysis of selected European countries" udarbejdet af Alfredo Ariza, Arantza Ugidos og Sara de la Rica belyser emnet omkring hvilken effekt fleksibel arbejdstid har på fertilitet [Olazabal et al. \(2003\)](#).²

Studiet tager hensyn til at lovgivningen samt de sociale fordele, som deltidsarbejde ikke har, ikke er den samme for alle lande. Derudover har de udvalgte lande haft forskellige offentlige ydelser i forhold til børnepasning og orlov. Derfor skal der tages hensyn til, at kvinderne ikke nødvendigvis har samme opfattelse af deltidsarbejde på tværs af landene. For at tage hensyn til dette i forhold til fleksibel arbejdstid har forfatterne valgt at fokusere på, om tilgængeligheden af deltidsarbejde i de forskellige lande har en positiv effekt på fødselsbeslutningen for kvinder i den fertile alder.

Metoden bag studiet tager hensyn til, at deltidsarbejde kan være korreleret med graviditet så resultaterne på studiet ikke har omvendt kausalitet. Datasættet kender kun den pågældende kvindes arbejdsstatus, hvilket resulterer i, at studiet ikke kan undersøge, hvad kvindernes beslutninger for fertilitet ville være under den arbejdsstatus, der er fravalgt. Dette er der også blevet taget hensyn til.

Studiets hypotese har som sagt været, at kvinder bruger deltidsarbejde som et værktøj til at balancere familieførelse og arbejde. Konklusionen for studiet har været, at tilgængeligheden af deltidsarbejde har en positiv effekt på fertilitetsbeslutninger for nogle men ikke alle lande. Studiet har desuden påvist, at kvinder fra lande som f.eks. Holland, Tyskland og Italien har større tilbøjelighed til, at gøre brug af deltidsarbejde som redskab til familieførelse. Grækenland og Storbritannien er eksempler på lande, der ikke benytter deltidsarbejde til at balance mellem arbejde og familieførelse. Mere interessant falder brugen af deltidsarbejde for danske kvinder, når det gælder fertilitet. Disse konklusioner er taget på baggrund af at lovgivningen, de sociale fordele bag deltidsarbejde samt forskellige offentlige ydelser har været forskellige på tværs af landene.

---

²Bemærk at denne kilde er blevet brugt til hele afsnittet for "Effekten af fleksible arbejdstid på fertilitet".

Effekten af arbejdsløshed på fertilitet

Den videnskabelige artikel "Socioeconomic differences in the unemployment and fertility nexus: Evidence from Denmark and Germany" udarbejdet af Michaela Kreyenfeld og Gunnar Andersson belyser effekten af arbejdsløshed og fertilitet for både kvinder og mænd, [Kreyenfeld and Andersson \(2014\)](#)³.

Forfatterne har valgt at fokusere på databaserede informationer fra Danmark og Tyskland, da disse to lande har forskellige velfærdsystemer. Tyskland afviger fra Danmark, idet forsørgeransvaret i Tyskland ligger på manden, og det i Danmark er balanceret mellem manden og kvinden.

Forfatterne har valgt at undersøge arbejdsløshedens effekt på fertilitet over en livscyklus. På denne måde kan man få en forståelse af valget bag fertilitet og ikke blot estimere arbejdsløshedens effekt af fertilitet. Denne tilgang bliver brugt i studiet, da det menes, at fertilitets niveauet vil være forskellige afhængig af alder, uddannelse og velfærd. I denne model blev der først undersøgt, om arbejdsløsheden havde effekt på fertilitetsbeslutninger i de yngre og ældre aldre, hvorefter effekten i forhold til fødselsorden blev undersøgt. Der blev til sidst undersøgt, om arbejdsløsheden havde effekt på fertilitet, når uddannelse var inddraget som en variabel.

Konklusionen ud fra dette er, at fertilitet varierer i forhold til alder, uddannelse, køn og fødselsorden. Studiet har vist, at arbejdsløsheden for mænd resulterer i en nedsat fertilitet for første og andet barn. Effekten i forhold til dette har været større i Tyskland end i Danmark. Modsat har arbejdsløshed ikke haft nogen tydelig og klar effekt, når det gælder kvinder. Studiet har vist nogle former for nedsat fertilitet for første barn, dog har den ikke vist effekt i forhold til barn nummer to. Studiet har vist, at specielt arbejdsløsheden i alderen 29-44 gør, at man udskyder at få børn. Dette har været tilfældet både for Tyskland og Danmark. Studiet har også vist, at højt uddannede kvinder og mænd vil udskyde at få deres førstefødte barn i tilfælde af, at de bliver arbejdsløse. Dette gælder igen både for Tyskland og Danmark. Dog er effekten uændret i andre fødselsordrer. Omvendt har arbejdsløshed for lavt uddannede, unge kvinder og mænd i Danmark en positiv effekt for førstefødte børn.

---

³Bemærk at denne kilde er blevet brugt til hele afsnittet for "Effekten af arbejdsløshed på fertilitet".

Analyse og diskussion

I dette afsnit er der blevet lavet en analyse og sammenkobling på baggrund af konklusioner fra de to videnskabelige artikler samt ovenstående data. Hypotesen, som undersøges i denne opgave, er som tidligere nævnt, om nedsat arbejdstid kan medføre til en øget fertilitet.

I forhold til fertilitet har Danmark svinget mellem cirka 1,7 til 1,9 børn pr. kvinde de seneste 30 år, selvom man i Danmark har oplevet et fald i fertilitet de seneste 4 år. Danmark har dermed længe været under reproduktionsniveauet på 2.1 børn pr. Kvinde, hvilket kan konkludere, at Danmark har en lav fertilitet rate. Men spørgsmålet her er, hvad dette kan skyldes, og om en ændret arbejdstid kan hjælpe på dette. For sættes disse værdier op imod arbejdstiden i Danmark, kan man se, at danskernes arbejdstid har svinget mellem 32,5-37,5 timer om ugen men gradvist faldet med tiden. Det vil sige, at i takt med at fertiliteten har været faldende, har arbejdstiden ligeledes også været faldende.

Vælger man at stoppe analysen her, kan man hurtig blive enige om, at lavere arbejdstid ikke medfører øget fertilitet. Dette skal man dog passe på med at udlede, da observationer tværs over Europa viser, at Danmark har en relativ høj fertilitet og lav arbejdstid i forhold til de restende lande. Dette siger dog igen ikke så meget, Da man samtidigt kan se på tallene fra 2019, at lande som Rumænien ligger højt på fertilitet og højt på arbejdstid om ugen. Sammenligner man her med Tyskland, har tyskerne en relativ lav arbejdstid og en relativ lav fertilitet.

Dermed kan det tyde på, at arbejdstid har forskellig effekt på fertilitet på tværs af Europa. Altså kan man sige, at i en ønsket model for fertilitet som responsvariable er det ikke blot nok, at have arbejdstid som forklarende variable. Dette er tydeligt, da arbejdstid ikke har samme effekt på fertilitet på tværs af lande, og der derfor må være andre forklarende variabler, som både kan have negative og positive effekter for fertilitet afhængig af hvilket land, der er tale om.

Der kan dog stadig være tale om, at en lavere arbejdstid potentielt kan have en positiv effekt på fertilitet. For at analysere dette, er man nødt til at tage stilling til de videnskabelige artikler i opgaven, som belyser netop disse emner.

I forhold til den første videnskabelige artikel samt effekten af deltidsarbejde på fertilitet, har det vist sig, at tilgængelighed af deltidsarbejde ikke har samme effekt på

fertilitet på tværs af lande. De forskellige lande har forskellig diversitet, når det gælder deres lovgivning og offentlige ydelser såsom børnepasning. Der kan også være en helt anden slags familiekultur eller uddannelses baggrund, som medfører valget af børn. Alder kan desuden være en afgørende faktor, og ikke mindst kan der være forskellige fordele i at have et deltidsarbejde afhængig af hvilket land, der er tale om.

Artiklen tager ikke højde for disse forskelligheder, der kan opstå mellem landene, og som kan være en afgørende faktor i forhold til valget af at få børn. Artiklen nævner blot, at konklusioner skal tages med hensyn til, at disse forskelligheder ikke medregnes. Yderligere skal man være opmærksom på, at der kan være tale om omvendt kausalitet i forhold til arbejdstid og fertilitet, men at man har taget hensyn til dette under metoden til studiet for artiklen, [Olazabal et al. \(2003\)](#).

Som tidligere beskrevet oplever lande som Tyskland og Italien en positiv effekt på fertilitet, når der er mulighed for at gå ned i arbejdstid i form af tilgængeligheden af deltidsarbejde. Trods dette oplever lande som Danmark en negativ effekt på fertilitet, når det gælder tilgængeligheden af deltidsarbejde.

Igen har man set, at mindre arbejdstid giver forskellige udfald afhængig af hvilket land, der er tale om. På trods af at artiklen ikke medregner forskelligheder mellem landene, kan denne artikel benyttes til at undersøge, om muligheden for nedsat arbejdstid alene har en positiv effekt på fertilitet. Ud fra dette er det tydeligt, at arbejdstid har en effekt, men hvorvidt om den er positiv kommer an på hvilket land, der er tale om.

Man kan vælge at kigge på forskellene mellem landene. Hvad er det, der gør, at lande som Tyskland og Italien har en positiv effekt på fertilitet, hvis tilgængeligheden af nedsat arbejde er en mulighed? Her kunne man også se på hvilke forskelle, der kunne ligge til grund for, at lande som Grækenland og Storbritannien ikke oplever nogen form for effekt i forhold til nedsat arbejdstid. Eller i værste tilfælde hvad kunne skyldes, at lande som Danmark har en negativ effekt.

Man kunne antage, at den gennemsnitlige europæer ønsker familie og børn, så denne forskel burde der ikke være mellem landene. Sammenkoblingen af de forskelligheder, der er mellem de lande, hvor effekten afviger fra hinanden, kunne give et billede af hvilke faktorer, der har en indflydelse på valget af fertilitet og familieførøgelse. Dermed kunne man skabe en god ramme for en fremtidig model, hvis man ønsker at have en positiv effekt af deltidsarbejde i forhold til fertilitet.

Endvidere er det her, at relevansen ses af den anden artikel, i forhold til effekten arbejdsløsheden har på fertilitet. Til at starte med skal man være opmærksom på, at hvis der er forskel på arbejdsløshed i form af, at man har fravalgt et arbejde, man ikke kan få et job eller har mistet sit job. Artiklen tager udgangspunkt i det andet tilfælde, så studiet kan ikke bruges til at undersøge effekten på fertiliteten, hvis alle fravalgte at arbejde. Derimod kan studiet benyttes til at forstå, at der er andre variabler som uddannelse, alder, køn og arbejdsløshed, som har en rolle i effekten af fertilitet, både når man har et arbejde, og når man ikke har et arbejde. I studiet bliver der set på effekten af arbejdsløshed på fertilitet. Her skal man være opmærksom på, at alder, uddannelse og køn i studiet ikke bliver undersøgt med en direkte korrelation i forhold til fertilitet.

Med studiets konklusioner kan man indikere, at arbejdsløshed har en effekt på fertilitet. Dermed kan man ud fra studiet hurtigt antage, at arbejdsløsheden kan være en forklarende variabel som skal medregnes, når man ser på fertiliteten.

Det vil sige, at det at have et arbejde har en effekt på antal af fødte børn. Dette kan være meget relevant, da det kan være et af tegnene på, hvorfor nogle lande oplever en effekt ved nedsat arbejdstid, når landet oplever en høj arbejdsløshed. Dette kunne også forklare lande som Danmark, som har en høj beskæftigelsesfrekvens og stigende arbejdsudbud fra kvinder, ikke oplever effekt ved nedsat arbejdstid som den første artikel påviste.

Men arbejdsløshed kan være korreleret med andet, og her kunne det tænkes, at alder og uddannelse har en effekt på både arbejdsløsheden og fertilitet. Når det gælder effekten af arbejdsløshed på fertilitet, vil de 29- til 44-årige udskyde at få børn, hvis de er arbejdsløse. Dette tyder på, at kvinder der er i den øvre del af den fertilitetsdygtige alder har større indflydelse på at få et barn end de øvrige, da de har stabilitet og økonomi i form af et job. Det kunne tænkes, at arbejdsløsheden som ung kan være mere normalt at opleve, og dermed ikke har den store betydning på fertiliteten. Det samme gælder i forhold til uddannede. Her kunne det være et tegn på, at lavt uddannede i en større grad oplever arbejdsløshed i forhold til højt uddannede. Dermed har effekten af arbejdsløshed for en højt uddannet været større. Dette er i forhold til, at højt uddannede kvinder og mænd i følge studiet også har en negativ effekt af arbejdsløsheden, når det gælder fertiliteten, men kun når det gælder det førstefødte barn.

En høj uddannelse og en høj alder korrelerer også med hinanden. Således, vil vinknet for fødedygtigheden også falde, når man bliver færdig med at tage en høj uddannelse. Har man udsigt til arbejdsløshed herefter, vil det have en negativ effekt i forhold til dette studie. Dette kunne muligvis være korrelationen mellem høj alder og høj uddannelse, hvilket gør, at de begge har en negativ effekt på fertilitet.

Historisk set bliver man ældre når vælger at få børn. Dette kunne være grunden til, at man i Danmark bliver i højere grad mere uddannet, hvilket kan ses på blot de seneste 15 år. Derfor kunne det måske konkluderes, at uddannelse spiller en større rolle end arbejdstid, når det gælder fertilitet. Eller, at det som det mindste har en medspillende rolle i fertilitet. Selvom vi i Europa arbejder mindre og har en relativ høj fertilitet i forhold til de andre lande, kan vi ikke komme uden om, at Danmark for sig selv har en lavere arbejdstid og lavere fertilitet.

Uddannelse kunne være én af de mulige faktorer, der spiller ind på, hvorfor man i Rumænien ligger højt i forhold til fertilitet og arbejdstid i Europa. Idet at man i gennemsnittet har en lavere procentdel af befolkningen, som tager en videregående uddannelse i Rumænien sammenlignet med Danmark. Dog kan man ikke sige det samme om Tyskland, da de har en relativ lav arbejdstid, en relativ lav fertilitet og en relativ lavere procentdel af befolkningen, som tager en videregående uddannelse i forhold til Danmark.

Konklusion

I denne seminaropgave er der blevet undersøgt om, hvorvidt nedsat arbejdstid kan medføre en øget vækst i fertilitet og derved mindske velfærdstatens udfordring med den voksende aldring og potentielt manglende arbejdskraft. Til dette formål er der blevet brugt deskriptiv statistik, som påviste, at man i Danmark har en faldende arbejdstid og faldende fertilitet. Yderligere ses en stigende beskæftigelsesfrekvens og arbejdsudbud fra kvinder, hvoraf der ses en stigning i fuldførte uddannelser. Bemærk denne konklusion kun er gældende for Danmark. De inkluderede videnskabelige artiklers studier viser, at deltidsarbejde har en positiv effekt på fertilitetsbeslutninger for nogle, men ikke alle lande og hertil ikke Danmark. Endvidere har arbejdsløsheden en effekt på fertilitet, hvor størrelsen af effekten afhænger af hvilket land, der er tale om. Yder-

mere er dette kun gældende for mænd. Studierne har også påvist, at arbejdsløshed har en større negativ effekt, desto højere uddannet man er i forhold til både kvinder og mænd. Med hensyn til analyseafsnittet kan man godt hurtigt blive enige om, at arbejdstid ikke er den eneste faktor, der har en indflydelse på effekten af fertilitet. Faktorer såsom uddannelse og arbejdsløshed spiller en rolle og har en effekt på fertilitet. Men der findes andre faktorer, som der ikke er blevet kigget på i denne analyse, som også kan have en indflydelse på fertilitet. Barselsregler, børnepasning eller andre sociale ydelserne, der er tilgængeligt i et land, kan have en indflydelse for beslutningen om at få et barn. Derfor er det vigtigt, at man ønsker at lave en empirisk analyse, hvor man er nødt til at inkludere andre faktorer end blot arbejdstid. Hvilket førstnævnte artikel også nævner [Olazabal et al. \(2003\)](#). Dette studie kunne gengives med en udvidet model i form af andre indflydelsesrige faktorer og sociale ydelserne, der er tilgængeligt i hvert land og se effekt heraf. Derfor som svar på opgavens problemformulering tyder det ikke på, at lavere arbejdstid alene vil medføre flere fødte og dermed hjælpe udfordringen med fertilitet i forhold til befolkningens aldring. Men nedsat arbejdstid burde hypotetisk set give befolkningen mere tid til at få børn. Men dette ville være en langsigtet løsning, hvis nedsat arbejdstid har en positiv effekt på fertilitet. Så afslutningsvist kan nedsat arbejdstid muligvis have en positiv effekt på fertilitet i Danmark. Men dette kræver eksempelvis, at man tager hensyn til at forbygge arbejdsløsheden generelt for mænd og især for nyuddannede kvinder og mænd. For det, der taler for, er at der for nogle lande vises at en nedsat arbejdstid har en positiv effekt på fertilitet. Her kunne man som land se hvilket faktorer, både med og uden nedstat arbejdstid, spiller en positiv rolle for fertilitet og replicere dette i eget land. Dette kunne give et udfald i at mindske velfærdstatens udfordring med fertilitet i Danmark. Hvis man gør dette, kan europæiske lande som bonus forenes mere mellem hinanden og derved mindske forskellene mellem de europæiske lande.

Litteratur

Danmarks statistik (2021a). Befolkningens højest fuldførte uddannelse (15-69 år) efter bopælsområde, herkomst, højest fuldførte uddannelse, alder og køn. <https://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1280>. Last accessed 21